

سیر تحول حریمیت در ساختار فضایی خانه معاصر

(نمونه موردی، خانه‌های دهه‌های ۵۰ و ۶۰)

محمدرضا بمانیان*^۱، سیده سولماز راستجو^۲

۱- استادیار رشته دکتری معماری دانشگاه تربیت مدرس تهران، جلال آل احمد، پل نصر، دانشگاه تربیت مدرس

۲- پژوهشگر دکتری دانشگاه تربیت مدرس، تهران، جلال آل احمد، پل نصر، دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

حریمیت به عنوان یکی از مهم‌ترین ارزش‌های معماری گذشته که قابلیت امتداد در معماری معاصر را داراست، نیازمند واکاوی است، تا قابلیت بازتولید در معماری خانه معاصر داشته باشد. شناخت تمام جوانب این مفهوم گسترده، با یک روش ممکن نیست. در این پژوهش سهم ساختار فضایی خانه در ایجاد حریمیت مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق، استدلال منطقی در راستای دستیابی به الگوست و گراف نحو فضای پیشنهادی بیل هیلیر و جولیا هنسون، به عنوان روشی کمی، به وجود یا عدم وجود فضاهای مختلف، در نسبت با یکدیگر و اثر آن‌ها بر ایجاد حریمیت می‌پردازد. حریمیت، به عنوان یک مفهوم فرهنگی، دارای دو مؤلفه ادراکی و کالبدی است. در این پژوهش، مؤلفه ادراکی آن، حریم و مؤلفه کالبدی آن، سلسله مراتب نامیده شده است. پس از بررسی مطالعات پیشین، مفهوم حریمیت در ساختار فضایی خانه، با چهار شاخص تفکیک عرصه، کنترل دسترسی، عدم اشراف (کنترل دید) و وجود فضاهای جمعی خصوصی تعریف گردیده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، حریمیت در سال‌های دهه شصت، نسبت به دهه پنجاه، در هر چهار شاخص، کاهش یافته است. ایجاد گره میان سرویس‌ها و حمام و تفکیک آن‌ها، وجود فضای نشیمن خصوصی، وجود گره میان فضای خواب و دیگر فضاها، از راهکارهای پیشنهادی پژوهش ایجاد حریمیت در خانه‌های معاصر، محسوب می‌شوند.

کلمات کلیدی: حریمیت، ساختار فضایی، خانه معاصر، گراف نحو فضا

۱. مقدمه

مفهوم حریمیت، به عنوان یکی از کیفیات موجود در فضای معماری، که با ادراک انسان، تعریف می‌شود، با روش‌های مختلفی در معماری، ایجاد می‌گردد. اگرچه همه این ویژگی‌ها قابل اندازه‌گیری نیستند، اما برای برخی از آن‌ها، می‌توان روش کمی یافت. یکی از این روش‌ها، شناخت میزان حریمیت از طریق تحلیل ساختار فضایی خانه است که می‌توان از آن، گراف‌های ساختار فضایی خانه را استخراج نمود. با شناخت این مفهوم که در معماری گذشته ایرانی نیز وجود داشته، راه برای شناخت الگوی خانه ایرانی اسلامی و روش ایجاد آن در خانه معاصر، هموار می‌گردد. هدف از این پژوهش، شناخت

* Corresponding author: Email: Bemanian@modares.ac.ir